

АНАСТАСІЯ
БАЙДАЧЕНКО

Самоствйна
дама

Femme sole

1419–1436

Харків
«ФОЛІО»
2020



ПРОЛОГ

1419

— Залишся тут!

— Я маю супроводжувати його високість, — спробував заперечити хлопчина років шістнадцяти у зелено-біло-червоному однострої кольорів дофіна.

— Вандоме, я тобі сказав, залишся тут! — гаркнув месірдю Шатель, не додавши слово *щеня*, що вертілося на язичку, лише з поваги до батька хлопця.

Рауль де Вандом до крові прикусив губу, щоб не відповісти зухвало. Зрештою месірдю Шатель урятував його минулого року, коли бургундці влаштували різанину в захопленому Парижі. Мусить мати повагу та бути вдячним.

Нескінченні перемовини викликали у молодого Вандома нерозуміння та відразу. Хіба варто витратити стільки часу на безглузду дипломатію замість того, щоб вирішити суперечки зразу на полі бою? Як тільки усі ці прибічники дофіна знаходять у собі сили кожного разу розпочинати переговори із цим зрадливим герцогом Бургундським? Дванадцять років тому він наказав убити брата короля, Луї Орлеанського¹. Нічого доброго з того злочину не вийшло: королівство розшматувала громадянська війна, англійський король поновив воєнні дії та захопив Нормандію. А французьке дворянство перед лицем англійської загрози так само розділене на два непримиренні табори: арманьяків та бургіньйонів.

¹ Про долю Луї Орлеанського та Валентини Вісконті читайте в романі «Тристифер. Під знаком вовка».

За останній рік дофін зустрічався із герцогом уже втретє чи вчетверте. Жорсткий перемовник, бургундець уже давно дотис би його високість пристати на свої умови, якби не віддани радники принца. Щоразу, коли дофін був ладен погодитись і потиснути руку, вони припиняли перемовини. Звичайно, їм від того свій зиск — союз із амбітним та владним герцогом означає втрату впливу на спадкоємця престолу. І все розпочиналося знову: листи, посланці, погрози, вмовляння та домовленості про нову зустріч. Вандом був упевнений, що й цього разу нічого путнього не вийде.

Вересневе сонце припікало геть не ласкаво: Рауль стягнув зеленого оксамитового капелюха із шовковими широкими стрічками та розстібнув п'ять верхніх гудзиків на таперті, не надто переймаючись етикетом. Підставив вітерцю змокле, ледь хвилясте волосся до пліч. Скільки ще чекати? Йому хотілося якнайскоріше повернутися до Буржа, де двір дофіна міг на кілька тижнів між військовими вилазками та сутичками поринути у вир розваг, таких приємних кожній молодій людині: бенкетів, турнірів, ловів, танців та залицянь. Як багато при дворі дам — веселих, граційних, освічених... І поблажливих! Так ні ж, він мусить безкінечно чекати на цій осінній спекоті. Чекати... Гіршого випробовування для нього й не вигадаєш! Від бездіяльності та нетерпіння Вандом підійшов до дерев'яної огорожі моста та, зіпершись, витягнув шию, аби побачити, чи не наближаються бургундці. Міст, що вів до Монтеро, був довгий, він перетинав і Сену, і Йонну одночасно, спираючись на виступ протилежного берега, де стояла невелика кам'яна башта. З нагоди перемовин на цьому довжелезному мосту встановили додаткові дерев'яні обмеження із ґратками та клямками, аби у зустрічі принців узяли участь не більше десяти перемовників із кожного боку.

«Навіщо такі обмеження? Хто їх насправді дотримується? Якісь безглузді дипломатичні ігрища...» — думав Вандом. Із боку дофіна за дерев'яним бар'єром чекають не менше тридцяти дворян, під Монтеро ще сотні дві мечів, та й герцог

Бургундський, знаний через свою хворобливу підозрілість, приведе із собою не менше.

Гострий зір Вандома помітив бургундський почет: у темно-синіх плащах і з трикутними синьо-червоно-золотими прапорцями на довгих списах. Нарешті! Може, вже й недовго лишилось чекати, із дофіном кілька радників, які занадто добре пам'ятають розкремсаного герцога Орлеанського в труні у церкві Блан-Манто. Вони не дозволять бургундцю впливати на принца тими засобами, до яких він при звичаївся, — брехнею, погрозами та шантажем.

Безстрашний Жан, герцог Бургундський, прозваний так колись через виявлену сміливість у бою проти невірних, ніколи не йшов на перемовини першим. Попереду простували два бургундських лицарі в кольчугах під одягом, що удавали, ніби перевіряють надійність мосту, а насправді впевнюючись, чи всі умови зустрічі ретельно виконано. Рауль де Вандом бачив герцога не вперше. Коли півтора року тому бургундці захопили Париж та за кілька днів вирізали усіх, хто був прихильником арманьяків, чи на яких таке донесли, — він змушений був два дні переховуватися у лахмітті жебрака, допоки месір дю Шатель, що тікав із Бастилії із дофіном, не вивів хлопця з бунтівної столиці. Переможний герцог Бургундський роз'їжджав вулицями міста на білому коні з червоною попоною та почувався щонайменше володарем Парижа. За ним до столиці повернулася королева Ізабо, яку супроводжували, чи то за якою стежили, герцогиня Бургундська із дочками, новими придворними дамами її величності. Тоді герцог Жан усміхався, зціпивши зуби, радо та привітно вітаючи рукою містян. Йому під ноги спочатку кидали червоні квіти, а потім трупи вбитих арманьяків, яким на спинах вирізали червоні андріївські хрести Бургундії. І перші, й другі невимовно радували безстрашного герцога. Він любив Париж, місто відповідало йому взаємністю, вважаючи рятівником від постійного збільшення податків та жадібності радників божевільного короля. Рауль добре пам'ятав, як до задухи отримав по спині, коли не встиг вчасно впасти на

коліна перед почтом герцога, навіть у лахмітті його могли впізнати та видати розлюченим парижанам чи охороні герцога. Досі у присутності герцога молодий Вандом кам'янів, як і тоді півтора року тому, в захопленому Парижі на волосині від загибелі у смердючому одязі й із перемазаним брудом обличчям.

Нині ж герцог Жан був насуплений та замислений, важкі зморшки прорізали його чоло, вуста були щільно стиснуті, через це маленьке підборіддя здавалось іще меншим, а сам герцог був схожий на стару мавпу. Кроки його були важкими, напруженими, руки у довгих рукавичках яскраво-зеленої шкіри із металевими кільцями стиснуті в кулаки, скам'янілий погляд утупився у дерев'яний настил мосту, неначе герцог знизу, з річки, чекав на якусь небезпеку. Він ніколи не мав величного й привабливого вигляду, що вирізняло його батька та кузенів: Жан був маленького зросту, смаглявий, темноволосяний, із довгим гачкуватим носом та непевним метушливим поглядом світло-голубих вузьких очей. Проте, побачивши його, дворяни зазвичай схиляли голови, а простолюди падав на коліна, бо герцог мав славу страшної людини, адже він мав спокій та добрий сон лише після того, як на власні очі побачив своїх ворогів мертвими. Хоча почет бургундця чекав під Монтеро вже опівдні, усю незвичну вересневу спекоту вони простояли, не наближаючись до людей його високості. Герцог неабияк сумнівався у доцільності переговорів: його астролог уже два тижні попереджав про небезпеку. Та попри власні амбіції та бажання керувати Францією, загроза подальших воєнних дій із англійцями змушувала герцога шукати порозуміння із спадкоємцем престолу.

Надвечір дофін та герцог зі своїм почтом нарешті зустрілись, за ними завбачливо зачинили ґратки на бар'єрах, такі щільні, що важко було розгледіти, що саме відбувається серед перемовників. Рауль де Вандом, геть втративши цікавість до перебігу переговорів, перехилився через перила мосту, видивляючись знічев'я дрібних сріблястих рибок. Літо того року було спекотне, річка зміліла. Йонна біля Монтеро і так

була неглибока, проте зі швидкою течією, проглядало піщане дно, і тому вода здавалася каламутно-жовтою. Рауль відчув сильне бажання освіжити обличчя та волосся. Він мало спав цієї ночі та ще й дві попередні: почет дофіна швидким маршем прямував до Монтеро. Затим усі прослухали месу, адже була неділя. В очікуванні перемовин молодий Вандом щиро бажав, аби вся ця дипломатична тяганина швидше скінчилася, й вони повернулись бодай до Монтеро. Він зняв з пояса баклажку зі срібною кришкою й жадібно допив рештки червоного вина, що брав із собою. Вино на сонці вже нагрілось, не втамувавши ані спраги, ані голоду. Вандом скривився й пошепки вилаявся.

Аж раптом він почув, як хтось гукав:

— Убий його! Вбий!

Вандом, витріщивши від несподіванки світло-блакитні очі, повільно обернувся до огорожі. Він розчув слабкий зойк і не роздумуючи кинувся до ґратки. Що там у біса сталося? Чи в безпеці дофін? Було зрозуміло, що там відбувається якась збройна сутичка. Ґратку з боку дофіна відчинили, зо два десятки лицарів поквапилися на допомогу своєму панові. Та коли Вандом хотів теж зайти, сір де Гокур грубо зупинив його, загородивши дверцята рукою:

— Шмаркачам там не місце!

Рауль навіть не встиг оциритись у відповідь, приголомшено втупившись поглядом у ковану залізом бойову рукавицю. Звичайно, сір де Гокур — вірний арманьяк та прихильник дофіна, та хто дав йому право так розмовляти із сином графа де Вандома? Нехай йому лише шістнадцять і він простий джура у почті його високості. Рауль побачив під плащем на Гокурі кольчугу й меч. Навіщо у складках плаща залізний панцир і важка зброя? Адже вони на мирних переговорах, кожен учасник присягнув, що має лише добрі наміри! Вандом учепився руками у ґратку та піднявся навшпиньки, марно намагаючись щось розгледіти. Забагато людей... Спершу він розчув лише брязкіт зброї, потім якийсь дивний звук, вереск та булькотіння, неначе на бійні ріжуть свиню.



ЗМІСТ

Дійові особи	3
Пролог	
1419	7
1420	54
Частина I	
1422	65
1423	124
Частина II	
1424	166
1425	230
1426	266
1427	294
1428	308
Частина III	
1428	335
1429	352
1430	409
1431	423
1432	440
1433	460
1434	473
Частина IV	
1434	487
1435	504
Епілог	
1436	532
Від авторки	537